

वामदेवो गौतमः। अग्निः(लिङ्गोक्तदेवता इति एके)। त्रिष्टुप्

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद्विभातीनां सुमनां रत्नधेयम्।

यातमश्विना सुकृतौ दुरोणमुत्सूर्यो ज्योतिषा देव एति ॥ ४.०१३.०१

सुमनाः- शोभनमनस्कः। अग्निः- पावकः क्रतुः। विभातीनाम्- दीप्तानाम्। उषसाम्- प्रभातीनां विद्यानाम्। रत्नधेयम्- हितरमणीयभावनाधारकम्। अग्रं प्रति। अख्यत्- प्रवृद्धोऽभवत्। सुकृतः- शोभनकर्मकृतः। दुरोणम्- सदनं प्रति। अश्विना- प्राणापानेशनशक्तिभूतौ। यातम्- आगच्छतम्। सूर्यः- आत्मा सविता। ज्योतिषा- अध्यात्मज्योतिषा। देवः- द्योतकः। उदेति ॥१॥

ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद्रप्सं दविध्वद्रविषो न सत्वा।

अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत्सूर्यं दिव्यारोहयन्ति ॥ ४.०१३.०२

द्रप्सम्- रजः। दविध्वत्- कम्पयन्। सत्वा- वृषा। गविषः- गा इच्छन्। न- इव। देवः सविता। ऊर्ध्वं- उत्कृष्टम्। भानुम्- ज्योतिः। अश्रेत्- आश्रयति। यत्- यदा। सूर्यम्। दिवि- नभसि। आरोहयन्ति- रश्मय आरोपयन्ति तदा। मित्रः वरुणः- मित्रावरुणादिदेवाः। व्रतम्- सूर्यनियतिम्। अनुयन्ति- अनुसरन्ति ॥२॥

यं सीमकृण्वन्तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम्।

तं सूर्यं हरितः सप्त यद्हीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ॥ ४.०१३.०३

यम्। अर्थ- सूर्यम्। सीम्- सर्वतः। विश्वस्य जगतः- सर्वस्य लोकस्य। तमसे- अन्धकारस्य।

विपृचे- पृथक्करणाय व्यपोहनायेति भावः। ध्रुवक्षेमाः- स्थिरमङ्गलाः रश्मयः। अनवस्यन्तः-

अविमुञ्चन्तः। अकृण्वन्- अकुर्वन्। तम्। सूर्यम्। विश्वस्य- सर्वस्य। जगतः- लोकस्य।

स्पशम्- प्रेरकम्। सप्त। यद्हीः- महान्तः। हरितः- प्राणप्रतीका अश्वाः। वहन्ति-

आवहन्ति ॥३॥

वहिष्ठेभिर्विहरन्यासि तन्तुमवव्ययन्नसितं देव वस्म।

दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मैवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः ॥ ४.०१३.०४

देव- द्योतनशील । असितम्- अन्धकारमयीम् । वस्म- रात्रिम् । अवव्ययन्- तिरस्कुर्वन् ।

वहिष्ठेभिः- वाहकैः प्राणाश्वैः । तन्तुम्- रश्मिसमूहं विस्तारयन् । विहरन्- क्रीडन् । यासि- गच्छसि ।

दविध्वतः- कम्पयन्तः । सूर्यस्य- सवितुः । रश्मयः- किरणाः । अप्स्वन्तः- अन्तरिक्षे । चर्मैव

तमः- अन्धकारघनम् । अव अधुः- अर्वाचीनमदधुः । तिरस्कुर्वन्ति ॥४॥

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न।

कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ॥ ४.०१३.०५

अयम्- एषः । अनायतः- अदूरः प्रत्यक्ष इति सायणः । अनिबद्धः- मुक्तः । न्यङ्- स्वरश्मीन्नधः

पातयन्नपि । उत्तानःसन्नपि । कथा- कथम् । न । पद्यते- चलति । कया । स्वधया- आत्मधारणया ।

याति । कः । ददर्श- इदं सर्वं सूर्यरहस्यं याथातथ्येन जानाति । दिवः- स्वर्गस्य । स्कम्भः-

स्तम्भभूतः । समृतः- सङ्गतः । नाकम्- आनन्दमयं स्वर्गम् । पाति- पालयति ॥५॥